

اعرابی که تازه از دشتهای خشک خود به فرمانروایی سرزمینهایی بسیار پهناور و آباد از عربستان رسیده بودند، تبدیل به «آریستوکراسی جهان اسلام» شدند، و در عوض مردم ملتهای مغلوب، حتی در شرایط بسیار بالاتری از تمدن، باوجود گرایش به اسلام مسلمانانی از درجه پایین تر بشمر آمدند.

در سراسر سرزمینها تسخیر شده تازیان تنها طبقه اشرافی و حاکم بودند و فقط آنان حق تصمیم گیری و بهره برداری داشتند. مردم خود ممالک متصرفی تنها بصورت «موالی» یعنی وابستگان به اربابان عرب خود میتوانستند به اصطلاح رایج آنزمان از ته مانده های سفره بزرگترها نان بخورند.

در عین حال در خود جامعه عرب نیز از این حیث مساواتی وجود نداشت، زیرا هنوز هم عربهای بسیاری بصورت بازماندگان جنگهای رده یا جنگهای گذشته بین قبایل عرب همچنان در اسارت فاتحان بسر میبردند، و فقط عمر بن خطاب در دوران خلافت خود با اعلام اینکه در شان هیچ عرب نیست که بنده دیگری باشد و بندگی مال نژاد های پایین است، دستور آزادی همه آنها را داد و در اعلامیه خود متذکر شد که:

خداوند متعال به هر کس که خون عرب دارد سروری و پیروزی عطا فرموده است، و شایسته نیست که هیچ فرد عرب که در عصر جاهلیت یا در جنگهای بعد از آن به اسارت گرفته شده است در اسارت باقی بماند و بندگی نیز که از تبار عرب بودن با پرداختن غرامتی محدود حق آزادی گرفتند.

این آریستوکراسی اجتماعی، نظامی و سیاسی را اعراب تا مدت دو قرن برای خود حفظ کردند، ولی بعدا بطور تدریجی آنها در برابر ایرانی ها و سپس ترک ها از دست دادند. کسانی از آنان که با مردم محلی در آمیخته و تشکیل خانواده هایی مشترک داده بودند در سرزمینهایی که بودند باقی ماندند و بقیه به دشتهای پهناور و خشک عربستان خویش بازگشتند، و شکوه خلافت عرب را نیز با خود همراه بردند، با این استثنا که در اسپانیا و شمال غربی افریقا، حیثیت عربی مدتی بیشتر برقرار ماند.

اشراف عرب حساب میکردند در پی تصرف زمینهای تازه و بچنگ آوردن غنائم جنگی، عربها ثروتمند خواهند شد و در نتیجه تضادهای اجتماعی شان از میان خواهد رفت. در این راستا از اسلام به عنوان ابزاری ایدئولوژیکی برای توجیه به این سرزمینها بهره برداری میشد، و این تجاوز به حساب گسترش دین اسلام در سرزمینهای دیگر میگذاشتند.

بن مایه :

پس از هزار و چهارصد سال

دکتر شجاعالدین شفا

گردآورنده:
شاهین کاویانی

<https://derafsh-kaviyani.com/>
<https://the-derafsh-kaviyani.com/>